

ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 002.2:323.15] (477)

ДОКУМЕНТНИЙ ПОТІК УКРАЇНИ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

*Алла Сидоренко,
старший викладач кафедри
бібліотекознавства
та документально-інформаційних
систем Миколаївського філіалу
Київського національного
університету культури і мистецтв*

Складовою частиною документально-інформаційних ресурсів України є документи мовами національних меншин, призначення яких полягає в забезпеченні інформаційних потреб іноетнічних груп населення. Проаналізувавши їх потік, спробуємо з'ясувати його стан і тенденції розвитку.

Під документним потоком мовами національних меншин розуміється множинність об'єднаних спільною мовною ознакою документів, різних за змістом, видом, типом, призначених для всіх категорій користувачів різних вікових груп населення. Цей потік являє собою цілісне функціонально значуще явище для суспільства. Він має власну структуру і внутрішні закономірності розвитку. З багатьох зв'язків між його елементами як головний, системотворчий зв'язок слід виділити мовну структуру, що дозволяє йому зберігати цілісність і функціональність. Документний потік мовами національних меншин постійно змінює свій кількісний обсяг, темпи росту, типи, види елементів, які входять до його складу. Відносно незмінною є його функціональна роль у житті суспільства як основного засобу зберігання, накопичення і передачі відомостей про історію, культуру, побут, звичаї, національні особливості меншин.

Складовими документного потоку мовами національних меншин є мікропотоки документів з різних галузей знань усіма мовами; мікропотік видань художньої літератури; мікропотік документів певного типу; мікропотік документів певного виду; мікропотоки документів кожної з мов національних меншин; мікропотоки документів, виданих для різних вікових груп населення (дітей, юнацтва, дорослих).

Аналіз потоку видань мовами національних меншин за 1987—1997 роки, здійснений за "Літописом книг", дозволив визначити особливості його структури та зміни, що сталися за одинадцять років. Вибір хронологічних меж зумовлений тим, що з 1988 року починається процес національного відродження, а значить — національного відродження етноформувань, які компактно чи розпорошено мешкають у регіонах України. 1987 рік береться як перехідний, з ним здійснюється подальше порівняння.

У загальному обсязі друкованої продукції видавництва України обсяг видань мовами національних меншин становить 0,8% у 1987 році і 0,7% у 1997 році — без урахування видань, які виходять російською мовою (цей мікропотік розглядається окремо). Спостерігається нерівномірність потоку видань мовами національних меншин. Найбільшу питому вагу в структурі видавничої продукції за кожний згаданий рік має література, видана угорською мовою. Друге місце за обсягом видань належить літературі, виданій польською мовою. На

третьому — література німецькою, далі — молдавською, румунською, болгарською, румейською та іншими мовами. Перепад у кількості видань мовами різних національних меншин дуже значний. Так, сербсько-хорватською, чеською, словацькою, кримськотатарською, румейською, грецькою мовами видано лише 4—16 назв. Гагаузькою, білоруською, серболужицькою, грузинською мовами, а також на івриті видано тільки 1—3 назви.

Слід зазначити, що на початку 90-х років намітилася тенденція зниження випуску літератури всіма мовами національних меншин, які мешкають в Україні, майже у 2,5—3 рази порівняно з 1987 роком. Це було зумовлено кризовим станом українського книговидавництва в цілому, відсутністю чіткої державної політики в галузі книговидавництва і розповсюдження літератури мовами національних меншин. Тільки з 1996 року починається нерівномірне збільшення видання цієї літератури, але ж відносно до 1987 року цей показник становить тільки 63,1%.

В Україні взагалі зменшуються тиражі видань: у різних видавництвах вони коливаються від 100 до 150 000 пр. Тут лідирують державні видавництва. Комерційні ж видавництва майже не випускають таку літературу, що є наслідком того, що тривалий час у державі не приділялося належної уваги цьому питанню, панувало зверхнє ставлення до національних меншин, не вивчалися їхні інтереси та потреби, а також попит бібліотек.

У загальному потоці аналізованих видань переважають навчальні та художні видання, що є характерним для видавничої діяльності в цілому.

Навчальні видання становлять 51,7% від загального обсягу видань мовами національних меншин. Слід зазначити, що у видовій структурі неперіодичних видань тільки навчальна література мала тенденцію до збільшення кількості назв (відносно 1987 року), що стосується 1988 і 1989 років (у процентному відношенні це 134,4% (1988) і 175% (1989)). З 1991 року на навчальні видання в загальному потоці зареєстрованих видань мовами національних меншин припадало більше ніж 50%. Винятком є тільки 1994 рік, за який такі видання становили 37,5% від загального обсягу навчальних видань. Серед них переважають підручники та навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл з національною мовою викладання. Це підручники з мови, геометрії, біології, астрономії, природознавства, креслення, фізики, хімії, історії для різних вікових груп: молодшого, середнього та старшого шкільного віку. Їх випускали різні видавництва: "Радянська школа", "Освіта", "Світ", "Каменярь", "Центр підготовки абітурієнтів" та ін. Так, випуск підручників для навчально-виховних закладів розпочало видавництво "Освіта". Випуск видань мовами національних меншин здійснюється в Сімферополі — з кримськотатарської мови, в Одесі — з болгарської мови та їдиш, в Ужгороді — з угорської, у Львові — з польської та в Донецьку — з новогрецької мови. Випуск навчальних видань з кримськотатарської мови розпочало Кримське навчально-педагогічне державне видавництво. Однак кількість назв навчальних видань ще невелика — від 2 до 16. Переважає тираж у межах від 2 000 до 10 000 пр.

В останні роки навчальна, а також дитяча книга стала одним з основних та актуальних напрямів діяльності багатьох видавництв, і перш за все тому, що освітянський ринок є

ринком прибутковим. Відсутність підручників і навчальних посібників, підготовлених мовами національних меншин, не давала змоги відкривати національні школи, факультативи з вивчення рідної мови, здійснювати підготовку вчителів для таких закладів.

З початку 90-х років поступово кількість навчальних видань відносно 1987 року зменшується, і тільки в 1997 році досягнуто рівня 1987 року. Водночас спостерігається збільшення кількості найменувань підручників, виданих мовами національних меншин, перш за все угорською, польською, німецькою й румунською мовами. З'явилися експериментальні, пробні підручники, хрестоматії, різні посібники, довідники, робочі зошити з вивчення окремих предметів. І все ж таки навчальної літератури для задоволення потреб національних меншин, особливо в місцях їх компактного проживання, не вистачає. Так, за аналізований період не видавалися підручники і навчальні посібники чеською, гагаузькою, грузинською, сербсько-хорватською, сербо-лужицькою, румейською, урумською, білоруською мовами, мовою русинів, на івриті; одиничними назвами вийшли такі видання болгарською, грецькою та словацькою мовами.

Характерною ознакою періоду національного відродження є досить стабільний випуск художньої літератури. За аналізований період її частка в загальному обсязі видань мовами національних меншин становить 28,2% (середній показник за рік — 29,3%). Середня кількість назв, виданих за рік, — 15. Найвищий показник зареєстрованих видань художньої літератури припадає на 1988 рік (32 назви), найменший (4 назви) — на 1994 рік. Таким чином, можна констатувати, що її обсяг зменшився у два рази порівняно з 1987 роком.

Випуском художньої літератури займаються різні видавництва: "Карпати", "Каменяр", "Дніпро", "Маяк", "Головна спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин", "Донецчина", "Донбас", "Елара" (Мукачеве) та ін.

Потік видань художньої літератури містить твори для різних вікових груп населення: дітей, юнацтва та дорослих. Переважають художні твори для дорослих — 35%; дитяча художня література становить 23,3%, а твори для юнацтва — 27,4%. Твори для дорослих репрезентовані романами, оповіданнями. Зовсім незначну частину становить поезія. Аналіз репертуару художньої літератури для юнацтва свідчить, що для цієї категорії мовами національних меншин випускається майже порівну прозових і поетичних творів. Переважає класика, але є й твори сучасних авторів. Потік дитячої художньої літератури містить казки народні та авторські для дошкільного та молодшого шкільного віку, невелику кількість оповідань, загадок, співанок. Слід зазначити, що перевага казок у випуску дитячих книжок мовами національних меншин відповідає загальній тенденції видавничого потоку дитячої літератури.

У цілому ж, незважаючи на зниження випуску художньої літератури, можна констатувати, що література випускається щорічно різними мовами, хоча її обсяг і зменшився.

Аналіз типологічної структури неперіодичних видань показав, що за зазначений період виходили мовами різних національних меншин: масово-політичні (4,3%), офіційні (3,3%), наукові (3,2%), науково-популярні (1,7%), довідкові (1,8%), виробничі (1,2%), а також інформаційні (1,3%) і рекламні (3,3%) видання. Більш-менш стабільно до 1992 року виходили тільки масово-політичні видання (невелика кількість назв). Решта — нерівномірно, з перервами у 2 та більше років. З 1990 року припинився випуск науково-популярних, а з 1992 року — масово-політичних, з 1993 року — виробничих видань. Після одно-, дворічної перерви почали виходити друком офіційні, наукові та довідкові видання.

У мікропотіці документів з різних галузей знань найбільша частка припадає на документи з літературознавства — 22,2% від загальної кількості зареєстрованих у "Книжковому

літописі" видань мовами національних меншин. Майже така сама частка видань соціально-політичної літератури (22,1%) і природничо-наукової літератури (21,4%). Література з питань культури, науки, мистецтва становить 2,6%, з техніки — 2,2%. Зовсім невеликий обсяг видань із сільського господарства (0,8%) і медицини (0,2%).

Аналіз статистичних даних, які характеризують видавничу діяльність країни мовами національних меншин за галузями знань, дозволяє зробити висновок щодо тенденції зменшення кількості назв видань з кожної галузі порівняно з 1987 роком. Так, у два рази зменшилась кількість назв видань із соціально-політичної, художньої літератури, техніки, з питань культури, науки та мистецтва. Кількість назв природничо-наукової літератури залишилась на рівні 1987 року, література із сільського господарства виходила тільки в 1990 та 1992 роках, а література з медицини з 1988 року не виходить зовсім. Найвищий показник видань з усіх галузей знань, окрім літературознавства, спостерігається в 1989 році, найнижчий — у 1994 році.

У потоці літератури, що випускається в Україні мовами національних меншин, можна виділити видання для дітей, для юнацтва і для дорослих. Найбільший обсяг видань для дітей. За аналізований період їхня частка коливалась від 31,2% до 70,4% від загальної кількості видань різними мовами. Середній показник становить 41,4%, середня кількість назв за рік — 22,6. Найбільша кількість назв видань для дітей зареєстрована в 1989 році — 42 назви. Найбільший процент літератури для дітей (70,4%) спостерігався у видавничому потоці 1993 року, найменший (31,2%) 1988 року. Друге місце в потоці видань мовами національних меншин посідає література для дорослих, середній показник якої за аналізований період — 31,4%, середня кількість назв за рік — 17,1. Найбільша кількість назв спостерігалася в 1988 і 1989 роках. Найбільша частка літератури для дорослих у загальному потоці видань зареєстрована 1990 року і становить 44,6%. І, нарешті, література для юнацтва становить тільки 27,2% із середньою кількістю назв — 14,9. Слід зазначити, що спостерігається нерівномірність потоку видань мовами національних меншин для різних вікових груп із загальною тенденцією до зменшення питомої ваги видань для кожної з них.

Функціонально-кількісний аналіз мікропотоків документів, виданих для різних вікових груп населення, дозволив виявити особливості їх структури та закономірності розвитку. Так, за аналізований період література для дітей видавалася майже всіма мовами національних меншин, зокрема білоруською, урумською, мовами іврит та русинів. Щорічно, з тенденцією до скорочення кількості назв, виходила література для дітей угорською й польською (за винятком 1994 року) мовами. Тому закономірно, що в загальному обсязі видань для дітей переважає література угорською (39,5%) і польською (21,7%) мовами. Зі значним відривом третє і четверте місця посідають видання румунською (12,9%) і молдавською (11,6%) мовами. Особливим є те, що дитяча література молдавською мовою видавалася тільки до 1992 року, а румунською — переважно з 1992 року. Видання для дітей німецькою мовою становлять 4,8%. Література всіма іншими мовами — грецькою, гагаузькою, серболужицькою, сербсько-хорватською, словацькою, румейською, кримськотатарською, чеською та болгарською — становить від 0,4 до 2%. Це дуже низький показник. Він, на нашу думку, ще раз підтверджує незадовільний стан українського книговидавництва мовами національних меншин. Тому відсутність або дуже незначний обсяг видань для дітей ускладнює вивчення ними рідної мови, здобуття освіти, формування їхньої національної самосвідомості, прилучення до національної культури. Крім того, видання болгарською, німецькою, кримськотатарською та чеською мовами виходили нерівномірно, з перервами в один — три роки. А грецькою, гагаузькою, грузинською, серболужицькою мовами дитячих книжок за 1987—1997 роки видано тільки по одній назві.

Аналіз видової структури видавничого потоку дитячої літератури виявив, що за аналізований період виходили друком тільки навчальні (76,3%), художні (23,3%) видання і в 1997 році одне довідкове (0,4%) видання. Суттєво скоротилася кількість цих видань у 1997 році порівняно з 1987 роком. Однак у загальному потоці видань для дітей мовами національних меншин за кожен з аналізованих років на навчальні видання припадає понад 50%, а в деякі роки — 90—100%. Серед навчальних видань — підручники й пробні підручники для молодшого і середнього шкільного віку, навчальні посібники, читанки для факультативів, зошити з географії та краєзнавства, хрестоматії.

Аналіз галузевого складу літератури для дітей свідчить, що вона видавалася із соціально-політичної, природничо-наукової тематики та з літературознавства. А оскільки у видовій структурі визначена тільки навчальна та художня література, можна констатувати, що вся навчальна література для дітей видана з означених галузей знань. Найбільший обсяг навчальних видань із природничо-наукової галузі знань — 34,9%. Майже 1/3 всіх книг становлять навчальні видання з літературознавства (30,5%). Література з цих галузей знань видавалася щорічно, але нерівномірно, з тенденцією до скорочення. Підручники й навчальні посібники із соціально-політичної літератури становлять у середньому тільки 10,8% від загального обсягу видань (виходили з перервами в один—два роки). Найбільша кількість виданих за рік назв дитячих видань з різних галузей знань і художньої літератури, зокрема видань з літературознавства, припадає на 1989 рік, що відповідає загальній тенденції випуску літератури мовами національних меншин. Видання для дітей з техніки, сільського господарства, медицини, культури, науки, освіти не видавалися зовсім. Тільки в 1992 році вийшло одне довідкове видання з мистецтва.

Видання для юнацтва становлять третину всіх видань мовами національних меншин. Майже половина літератури для юнацтва (47,0%) видається угорською мовою. Решта — польською (18,3%), німецькою (12,8%), молдавською (9,1%), кримськотатарською й румейською (по 3,1%), грецькою (2,4%), румунською та мовою іврит (по 1,2%). Видання для юнацтва болгарською, грузинською, словацькою мовами становлять тільки по 0,6%. Збільшення випуску цієї літератури спостерігається тільки з угорської та румейської мов, обсяг видань з усіх інших мов зменшується. Найстабільніше, з перервою тільки в один рік (1994), видавалася література для юнацтва угорською мовою. З усіх інших мов (польської, німецької, кримськотатарської, румейської та грецької) — нестабільно, з перервою у 2—4 роки. Одиначними випусками виходить така література болгарською, грузинською, словацькою мовами, мовою іврит. У видовій структурі потоку видань для юнацтва, як і в потоці видань для дітей, переважають навчальні видання (68,3%) і художня література (27,4%). Незначний обсяг видань для юнацтва становить науково-популярна література (3,1%), яка сприяє оприлюдненню результатів досліджень з різних наук, досягнень видатних діячів науки і техніки. Особливо широко в цьому потоці видань науково-популярна література представлена в розділах із питань природознавства, медицини, техніки і мистецтва. Масово-політична література становить 1,2%, але вона виходила тільки в 1987 році.

На відміну від видань для дітей, у потоці видань для юнацтва за типами і галузями знань спостерігається їх збільшення. Так, у два рази (порівняно з 1987 роком) збільшився обсяг навчальних видань, незначною мірою — художніх видань. Серед навчальної літератури тут переважають підручники й посібники для старших класів загальноосвітніх шкіл, хрестоматії з літератури мовами національних меншин. Найбільша частка припадає на підручники із суспільних, загальнонаукових, загальнотехнічних дисциплін: історії, літературознавства, фізики, хімії тощо.

Аналіз галузевої структури документного потоку мовами національних меншин для юнацтва показав, що деякі його характеристики дуже нестабільні й часто змінюються протягом року. Так, у 1990 році відмічено інтенсивне скорочення обсягу природничо-наукової літератури з 12 до 1 назви на рік, що в процентному відношенні становить з 31,6% до 8,3%; з літературознавства — у 3 рази і з художньої літератури — з 18,4% до 8,3%. З 1993 року для юнацтва припинився випуск природничо-наукової літератури й літератури з техніки. Тільки в 1997 році у даному потоці видань знову з'являється література природничо-наукової тематики, на яку в загальному обсязі видань припадає 18,7%. Видання для юнацтва з медицини й мистецтва виходили тільки в 1987 і 1989 роках, а із сільського господарства не видавалися зовсім. Відносно стабільним був випуск художньої та соціально-політичної літератури для юнацтва, у якому простежувалася тенденція до збільшення кількості видань. У потоці видань соціально-політичної тематики переважають навчальні видання.

Значну частину видань мовами національних меншин становлять видання для дорослих. За аналізований період більш-менш стабільно ця література видавалася угорською (36,5%), німецькою (25,4%) та польською мовами. Іншими мовами — нестабільно, з великими перервами (в один — п'ять років) і невеликим обсягом. Грецькою, словацькою і серболужицькою мовами література для дорослих не видавалася зовсім. Примітним є те, що з 1997 року розпочався випуск видань для дорослих білоруською мовою, мовами іврит та русинів. Основною є тенденція до зменшення кількості видань з кожної мови порівняно з 1987 роком. У потоці видань мовами національних меншин для дорослих представлені офіційні, наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові, виробничі, масово-політичні, інформаційні, рекламні та художні видання. На частку художньої літератури припадає найбільше — 35% від загальної кількості видань для дорослих. Серед художніх творів — вірші, поеми, повісті, п'єси та романи. Друге місце посідають масово-політичні видання (12,2%), але з 1992 року їх випуск припинено. Значний обсяг в аналізованому потоці офіційних видань — 10,6%: Конституція України, закони, збірки нормативно-правових документів. Така сама частка рекламних видань. Серед інших типів видань навчальні становлять 5,8%, довідкові — 5,3%, виробничі — 3,7%, інформаційні — 4,2%, науково-популярні — 2,6%. Обсяг видань усіх типів порівняно з 1987 роком скоротився, а навчальні, виробничі та масово-політичні з 1992—1993 років не видаються взагалі.

Аналіз галузевого складу видань для дорослих свідчить, що вони видавалися з усіх галузей знань, крім медицини. Середньорічна частка соціально-політичної літератури в загальному щорічному виданні книжкової продукції мовами національних меншин — 37,0%. У її складі — навчальні, довідкові та масово-політичні видання, переважно з історії та суспільствознавства. Досить широко представлені видання з літературознавства, мовознавства (10,6%) та мистецтвознавства (5,8%). Незначну частину потоку становить природничо-наукова (5,3%), технічна (3,7%) і сільськогосподарська (2,6%) література. Це передусім науково-популярна, наукова і навчальна література. Найбільш стабільно за аналізований період виходила тільки соціально-політична і художня література. Інша — нестабільно, з великими перервами. Зберігається тенденція до зменшення видань з усіх галузей знань.

Таким чином, можна зазначити, що впродовж усіх цих років простежувалася тенденція до зменшення кількості видань мовами національних меншин для всіх вікових груп, скорочення обсягу назв цих видань майже з усіх галузей знань і типів. Винятком є видання мовами національних меншин для дітей, для яких характерним є збільшення кількості назв навчальної літератури.

Виявлення найбільш стійких тенденцій розвитку документного потоку мовами національних меншин у часі та використанні в суспільстві неможливе без вивчення його видавничої структури, тобто кількісного співвідношення в ньому документів за ознакою місця видання. Дані про видавничу структуру потоку дозволяють виявити роль видавництва у формуванні мікропотоків документів за різними мовами, видами, типами, корегувати плани комплектування і докомплектування фондів бібліотек, для того щоб забезпечити достатню документну базу, спроможну задовольнити інформаційні потреби різних національних груп населення. Проте слід зауважити, що виявлення щорічного книжкового потоку та його видавничої структури значно ускладнювалося через порушення певною кількістю видавництв Закону “Про видавничу справу”, у першу чергу в частині подання інформації про надходження документа до органів державної реєстрації. Так, у “Літописі книг” майже відсутня інформація про діяльність “Спеціалізованої редакції літератури мовами національних меншин”, у той самий час в окремих публікаціях з’являються деякі дані.

Під час дослідження виду структури потоку було проаналізовано окремо за два періоди: 1987—1990 і 1991—1997 роки. Такий підхід зумовлений вивченням особливостей цієї структури в незалежній Україні, порівняльним аналізом видавничого потоку окремих видавництв за віковою, типологічною і галузевою ознаками. Так, за ранжованим переліком видавництв (за даними “Літопису книг”) можна визначити, що найсуттєвішу роль у формуванні потоку видань мовами національних меншин у 1987—1990 роках відігравали видавництва “Карпати” й “Радянська школа”. У видавництві “Карпати” здійснювався випуск переважно художньої та суспільно-політичної літератури (угорською і молдавською мовами відповідно 58,0% і 37,0%). За віковою ознакою переважають видання для дорослих — 75,3%. Типологічний склад потоку літератури цього видавництва представлений усіма типами видань, крім виробничих. Відповідно до місця видання перелік найпотужніших видавництв очолює “Радянська школа” (К.; Ужгород) — 80 назв видань; друге місце посідає “Радянська школа” (К.; Львів) — 38 назв видань; третє місце — “Радянська школа” (К.; Чернівці) — 33 назви; четверте місце — “Радянська школа” (Київ) — 29 назв. Переважають навчальні видання для дітей із суспільно-політичної, природничо-наукової літератури та літературознавства. На п’ятому місці за загальним ранжованим переліком — видавництво “Реклама”, що здійснювало випуск переважно рекламних видань для дорослих, а також інформаційних, науково-популярних і виробничих видань майже з усіх галузей знань. Шосте місце посідає спеціалізоване видавництво для дітей “Веселка”, яке за означений період видало 17 назв художньої літератури. На сьомому місці — “Політвидав України”. Це видавництво здійснило випуск 14 назв видань болгарською, німецькою й польською мовами, більшу половину з яких становлять масово-політичні видання для дорослих. Одиначними назвами були видані художні, наукові, науково-популярні та навчальні видання. Усі видання — із суспільно-політичної тематики. Восьме місце посідає видавництво “Дніпро” — 12 назв за чотири роки, 11 з яких — художні видання німецькою мовою, переважно для дітей. І останнє місце в першій десятці видань належить видавництву “Наука”, яке випустило 7 назв наукових видань із суспільно-політичної, природничо-наукової літератури і з літературознавства. Останні місця в ранжованому переліку видавництв посідають “Донбас” (Донецьк), “Вища школа”, “Наукова думка”, “Музична Україна” і “Промінь” (Дніпропетровськ).

Видавнича структура потоку видань мовами національних меншин у 1991—1997 роках зовсім інша: для неї характерне зменшення обсягу назв видань за кожним з видавництв, а також іншими видавництвами, які здійснюють

їх випуск. Провідну роль відіграє видавництво “Світ” (Львів), яке випустило за означений період 55 назв угорською, румунською й польською, а також по одній назві німецькою й словацькою мовами. Це все — навчальна література із суспільно-політичної, природничо-наукової тематики та з літературознавства для дітей та юнацтва, крім двох назв художньої літератури. Друге місце посідає видавництво “Освіта” (К.; Ужгород), яке видало більше ніж у 2 рази менше назв видань, ніж попереднє. Воно здійснювало випуск тільки навчальної літератури, переважно для дітей. На третьому місці — “Радянська школа” (К.; Ужгород), яке видало 16 назв навчальної літератури для дітей і юнацтва тільки угорською мовою. Четверте місце поділяють видавництва “Донбас” (Донецьк) і товариство “Лайніт” (Київ), які зосередили увагу в цей період на випуску художньої літератури для дітей та юнацтва. На п’ятому місці — видавництво “Карпати”. Воно помітно знизило обсяг видань мовами національних меншин (більш ніж у 6 разів порівняно з попереднім періодом). Шосте місце в цьому переліку видавництв посідають одразу три видавництва: “Каменяр”, “Освіта” (К.; Львів), “Освіта” (К.; Чернівці). Цими видавництвами здійснений випуск тільки навчальної та художньої літератури, переважно для дитячого шкільного віку. На сьомому місці — видавництво “Радянська школа” (Київ). Восьме місце посідає видавництво “Маяк” (Одеса), яке випускає лише художню літературу для різних вікових груп населення. На дев’ятому місці — “Радянська школа” (Чернівці), на десятому — видавництва, що випустили по дві назви видань мовами національних меншин: “Радянська школа” (К.; Львів), “Дніпро”, “Освіта” (Київ), “Головна спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин”, “Рідна мова” (Одеса).

Таким чином, аналіз видавничої структури потоку видань мовами національних меншин показав, що кількість організацій, які випускають дану літературу, ще недостатня. Крім того, деякі видавництва в 90-ті роки припинили випуск таких видань, інші — значно знизили їх загальний обсяг. Тільки ряд видавництв, такі як “Карпати”, “Реклама”, “Наукова думка”, випускали літературу різних типів і галузей знань. Решта — переважно навчальну літературу із суспільно-політичної, природничо-наукової тематики та з літературознавства, а також художню літературу.

Значна кількість видавництв України здійснювала випуск книг російською мовою. Та вже починаючи з 1992 року видавництва України зменшують його від 65,5% до 34,0% у 1997 році. Потік документів російською мовою репрезентований усіма типами видань з усіх галузей знань. Переважають навчальні (26,3%) і літературно-художні видання (18,9%). Найменша частка припадає на офіційні (2,2%) і рекламні (1,5%) видання. Спостерігається нерівномірне зменшення кількості назв навчальних, наукових, довідкових, виробничих, літературно-художніх видань і збільшення більш ніж у два рази назв офіційних, науково-популярних, масово-політичних та інформаційних видань. Вивчення галузевого складу видань України російською мовою показало, що вони випускалися щорічно з різних галузей знань. У загальному обсязі видань цією мовою провідне місце належить соціально-політичній (20,7%), природничо-науковій (18,2%), технічній (16,5%), а також художній (18,8%) літературі. Збільшення частки в щорічному потоці видань характерне для видань з усіх галузей знань, крім сільського господарства. За результатами дослідження встановлено, що значну роль у формуванні потоку видань російською мовою відіграють такі видавництва, як “Наукова думка”, “Вища школа”, “Основа”, “Либідь”, “Радянський письменник”, “Дніпро”, “Світ”, “Урожай”. Найбільшими тиражами була видана художня література — 500 000 пр. у 1996 році й навчальна — 400 000 примірників у 1994 році. Спостерігається тенденція до зменшення тиражів видань російською мовою, особливо з техніки та сільського господарства.

Вивчення видової структури вітчизняного потоку документів мовами національних меншин свідчить, що більшу його частину становить книжкова продукція й меншу — періодичні видання. Аналіз мікропотоку періодичних документів показав, що на журнали мовами національних меншин (німецькою, угорською, польською, кримськотатарською, словацькою, вірменською, мовами їдиш та іврит) припадає тільки 0,9% від загальної кількості всіх журналів, які видаються в країні. Основними засновниками журналів стали культурно-просвітницькі центри, національно-культурні асоціації меншин Автономної Республіки Крим, Західної України та Одеси. На газети мовами національних меншин припадає 1,2%. Видаються вони майже всіма мовами національних меншин, але невеликою кількістю назв. Переважають газети румунською та кримськотатарською мовами. Найбільша УДК 050(477)“2000”

кількість газет мовами національних меншин видається в Автономній Республіці Крим. Коло організацій — засновників газет достатньо широке. Це національно-культурні організації та товариства, інформаційно-освітні центри, комісії у справах національностей, приватні підприємства.

Отже, дослідження потоку документів показує, що він ще не може сьогодні забезпечити реалізацію гарантованих Конституцією України прав національних меншин на прилучення до рідної мови, досягнень національної культури, її збереження та розвиток. На нашу думку, необхідно розробляти і втілювати в життя регіональні моделі книговидання для різних національних груп населення, що допоможе виправити теперішній стан документно-ресурсного забезпечення інформаційних потреб національних меншин.

ПЕРІОДИЧНІ ТА ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ, ВИПУСК ЯКИХ РОЗПОЧАТО у 2000 році

(за матеріалами надходжень обов'язкових примірників до Книжкової палати України)

Назва видання	Підзаголовок	Засновники / співзасновники	Місце видання (місто, село, смт)	Періодичність (нормативна)	Голов. ред., тел. / факс
КИЇВ					
ROUND TRIP	Щомісячний інформаційно-розважальний журнал	*	Київ	Щомісячно	Маліков В. тел.: (044) 234-30-04, 228-27-15, 228-15-27
БЕСЕДКА	Журнал	*	Київ	*	*
ТВОЙ ГОРОД	*	ВАТ “Час-Пик”	Київ	*	Попович Н. тел.: (044) 244-91-37
УКРАЇНСЬКИЙ РЕВМАТОЛОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ	Науково-практичний журнал	Інститут кардіології ім. М.Д. Стражеска АМН України	Київ	*	Коваленко В. тел.: (044) 277-66-22, 271-96-04; факс: (044) 277-42-09
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ					
СДЕЛАНО В УКРАИНЕ	Нові технології. Товари. Послуги	*	Дніпропетровськ	*	Харченко Л. тел./факс: (0562) 37-95-25
ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ					
ПРИКЛАДНА СТАТИСТИКА. АКТУАРНА ТА ФІНАНСОВА МАТЕМАТИКА	Журнал	Донецький державний університет	Донецьк	*	Бондарев Б., Ядренко М. тел.: (0622) 91-92-45, 91-92-36
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ					
НАУКОВИЙ ВІСНИК ІНСТИТУТУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЕКОНОМІКИ	Наукове видання	Інститут менеджменту та економіки	Івано-Франківськ	*	Адаменко О. тел.: (03422)6-55-88, 6-66-97
ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ					
ГАЛАКТИКА	Журнал-дайджест	ВАТ “Галактика”	Одеса	*	Полеско О. тел.: (0482) 26-94-82
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ					
ЕКОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ	Науково-практичний журнал	*	Тернопіль	*	Валзюк С. тел.: (0352) 22-97-29, 25-37-93
ПЕРЕХІД-IV	Перехід духовної, владної, бізнесової і професійної еліти	СМП “Мандрівець”	Тернопіль	*	Каганець І. тел.: (0352) 22-06-20; тел./факс: (0352) 22-33-05

* Інформація відсутня.

Матеріал підготовлено відділом обов'язкових примірників Книжкової палати України